

Bíró Zoltán:
Mintavételezés módszertana és a könyvvizsgálati kockázat

A kis- és közép vállalkozások könyvvizsgálatának sarkalatos kérdése, hogy a könyvvizsgálat során alkalmazott technológia megfeleljen az érvényes könyvvizsgálati standardoknak, hatékony munkával kellően és elegendő bizonyítékkal alátámasztott legyen a könyvvizsgálói vélemény. A könyvvizsgálati munka megtervezése és végrehajtása során a könyvvizsgálati kockázatok mellett a mintavételezés alkalmazásának kérdése is előtérbe kerül, mert ezzel lehet megteremteni a hatékony könyvvizsgálati munkát, amely garantálja azt bizonyosság szempontjából elvárt kockázat minimalizálást, amely kívánatos a vélemény megfogalmazásához.

E mintavételezésre több módszere jöhet szóba a könyvvizsgálat során. E módszerek közül választást alapvetően elsősorban a könyvvizsgálattal érintett társaság tevékenysége határozza. Természetesen figyelemmel kell lenni a mintavételezéssel érintett könyvvizsgálati területek olyan jellemzőire is, mint a kockázati elemzések során feltárt összefüggések, az érintett területek által képviselt súlyokra a társaság beszámolójában, a tervezés során meghatározott vizsgálat terjedelmére és mélységére, valamint az ezekkel összefüggő vizsgálat során még felmerülő kérdésekre.

Mind ezek mellett figyelembe kell lenni a mintavételezéssel kapcsolatos standardot is, amely elősegíti olyan mintavételi módszer kialakítását, amely során mérlegelni szükséges az adott partner működési sajátosságait, jellemzőit.

Könyvvizsgálati lényegesség és számviteli jelentős összegű hiba

A Számvitelről szóló 2000. évi C. törvény 3. § (3) és (4) bekezdései tartalmazzák a **számvitel szerinti jelentős és nem jelentős hiba** meghatározását, és megállapításnak módját. A törvény 2018. évi módosítása során megfogalmazásra került, hogy a számvitel szerint jelentős hibának minősül, ha a hiba feltárásának évében, a különböző ellenőrzések során, egy adott üzleti évet érintően a feltárt hibák hibahatások abszolút értékének együttes összege meghaladja a társaság számviteli politikájában meghatározott értékhatárt. A hibák és hibahatások eredményt, sajátjótét csökkentő- növelő hatásait előjeltől függetlenül, abszolút értében kell figyelembe venni. A törvényben rögzítetten jelentős összegű hibának minősül, ha ugyanazon évet érintően a megállapított hibák és hibahatások az ellenőrzött üzleti évet érintően meghaladják a mérleg főösszeg 2%-át, illetve ha a mérleg főösszeg 2%-a nem haladja meg az 1 millió forintot, akkor az egy millió 1 millió forint.

A törvényi előírások szerint a könyvvizsgálattal érintett társaság számviteli politikájának figyelembevétele is szükséges a jelentős összegű hiba egyedi meghatározásakor. A számviteli törvényből semmilyen más jelentős hibára utaló körülmény vagy hatás nem következtethető ki. A jelentős összegű hiba vagy hibahatás összecsapása a fontos és meghatározó. Semmilyen más következtetés nem vonható le a törvény szövegéből arra nézve, hogy más egyéb tényezőket is figyelembe kellene venni a jelentős hiba tekintetében. Ebből következően csak a számszaki hibahatások és hibák mérlegelésének kérdése merül fel. A számviteli törvény előírásait figyelembe véve, ha a társaság számviteli politikája máshogyan nem rendelkezik, akkor a mérleg főösszegének 2%-ában határozza meg a jelentős hiba és hibahatás nagyságát a jogalkotó.

A társaság beszámolóval lezárt időszakára vonatkozóan merülhet fel annak vizsgálata, hogy a beszámolóban felfedezett, feltárt hiba és hibahatás jelentősnek minősül-e vagy sem. Amennyiben jelentősnek minősül, akkor három vagy több oszlopos mérleg kell készüljön,

pontosabban annyi lezárt időszakot érintően, ahány időszakra vonatkozóan került sor módosításra az egyes időszakokat érintő hibák miatt.

A számviteli törvény ezen a szabályozáson keresztül teremti meg a lehetőségét és szükségességét annak, hogy a beszámolóban helyreállításra kerüljenek a korábbi időszak hibája vagy hibái.

Természetesen azok a hibák és hibahatások is javításra kerülhetnek, amelyek nem érik el a jelentős hiba értékét, de ezekben az esetekben nem kerül sor több oszlopos mérleg készítésére. Az ilyen téves vagy hibás közlések az éves folyó könyvelés keretében kerülnek elszámolásra, mint nem jelentősen hibás, javított tételek. A társaság kiegészítő mellékletében be kell mutatni a jelentős hibával kapcsolatos önellenzéssel feltárt mérlegre, eredménykimutatásra gyakorolt hatását szövegesen is.

A kérdés mérlegelését alapvetően befolyásolja a számviteli alapelvekben meghatározott lényegesség kérdésének figyelembevétele a számviteli beszámolóval kapcsolatos álláspont kialakításakor. Ennek az álláspontnak a meghatározása nem egyszerű feladat, mert nem minden esetben lehet számszerűen meghatározni a feltárt lényegességgel kapcsolatosan megfogalmazott aggályt, esetleg az nem is számszerűsíthető, vagy számszerűsítésének körülményei nem biztosítottak. A lényegesség tág fogalmi meghatározása nem könnyíti meg a kritikus helyzetek megítélését, miközben jelentős hatással lehet a beszámolóra.

Lényegesnek minősül a beszámoló szempontjából minden olyan információ, amelynek **elhagyása vagy téves bemutatása befolyásolja a beszámoló adatait felhasználó szervezet döntéseit**. A számviteli politikában kell rögzíteni, hogy az adott vállalkozásnál mi minősül jelentősnek, illetve lényegesnek.

Lényeges hiba nemcsak számszaki hiba lehet, hanem a beszámolóban szereplő egyéb bemutatás is lényegessé válhat. Annak mérlegelése is fontos eleme a könyvvizsgálói vélemény kialakításának, hogy az esetleges ilyen információk bemutatását vagy éppen be nem mutatását hogyan értékeli a könyvvizsgáló. Ezen kérdések megítélése egyrészt függ a könyvvizsgáló szakmai tapasztalatától, másrészt a számviteli törvény tételes előírásától.

A társaság könyvvizsgálatának tervezéséhez kapcsolódóan meg kell határozni a lényegességi küszöbértéket, amelynek folyományként meghatározásra kerül a végrehajtási lényegesség is, valamint a nem lényeges hiba határértéke.

A jelen tanulmány célja rávilágítani arra, hogy a könyvvizsgálat során meghatározott **beszámoló egészére vonatkozó lényegesség** befolyással bír a vizsgált társaság beszámolójának alapvető megítélését támogató, azt szolgáló mintavételezési eljárások alkalmazásával levont következtetésekre. Ennek hatásaként a konkrét, kialakított mintavételezési technológiai eljárás eredményeként levonásra kerülő következtetések befolyással vannak a beszámoló minősítésére, a könyvvizsgálói jelentésre.

A könyvvizsgáló munkáját meghatározó Magyar Nemzeti Könyvvizsgálói Standardok könyvvizsgálat során történő alkalmazási követelménye hozzájárul a kiadott jelentés hitelességének és szakmaiságának garantálásához. A könyvvizsgálati lényegesség kérdésében a 320. témaszámú könyvvizsgálati standard, amely a „Lényegesség a könyvvizsgálat tervezésében és végrehajtásában” címet viseli. A 450. témaszámú standard pedig, amely „A könyvvizsgálat során azonosított hibás állítások értékeléséről” szól, tartalmazza azokat az előírásokat, melyeket a könyvvizsgálat során alkalmazásra kerüljenek a lényegességet érintő azonosított hibás állítások pénzügyi kimutatásokra gyakorolt hatásának értékelésekor.

A könyvvizsgálati lényegesség szélesebb és ugyanakkor mélyebb értelmezésű, mint a számviteli jelentős hiba során használt szakmai értelmezés. Mindez abból is következik, hogy a számviteli törvényben foglalt szabály olyan kötelező előírás, amely törvényi jellegénél fogva meghatározott értéket tartalmaz, szemben a könyvvizsgálati standardban foglaltakkal, amely olyan módon fogalmazza meg a lényegességet, amely nem csak számszaki értékhez köthető,

hanem olyan információkhoz is, amelyeket a beszámoló tartalmaz és hatással és befolyással lehet, illetve van az azt olvasó beszámolóból származó ítéletével kapcsolatosan.

A számviteli törvény is tartalmaz ilyen kitételt. E követelmény esetleges megsértésének következménye a következő beszámoló kiegészítő mellékletében kezelhető a könyvvizsgálati lényegesség megsértésének következményeire vonatkozó javításhoz hasonlóan. Ez azt jelenti, hogy a hibás közlés évét követő beszámoló kiegészítő mellékletében kerülhet sor a javításra.

Az elsőként megnevezett standard könyvvizsgálói munkát befolyásoló hatása alapvető meghatározónak mondható mert, amennyiben a beszámoló lényeges hibás állítást tartalmaz, a beszámoló bármely elemében, akkor annak alapvető befolyása van a könyvvizsgálói jelentésre nézve.

E standard megfogalmazza a lényegesség és könyvvizsgálatra vonatkozó pontjában, hogy a pénzügyi beszámolási keretelvekben gyakran tárgyalják a lényegesség fogalmát a pénzügyi kimutatások elkészítésével és bemutatásával kapcsolatosan. A standard rögzít több olyan körülményt, amelynek előfordulása a hatással lehet keretelvekben jelentős hiba konkrét értelmezésére is. A számviteli törvényben foglaltak szerint ez azt jelenti, hogy a keretelv általában ismerteti (meghatározza, tartalmazza) a jelentős hibás állítás nagyságát, mint fogalmat. A 320. standard 2. pontjában azt tartalmazza, hogy a „*lényegesség megítélése az adott körülmények fényében történik, és arra a hibás állítás nagysága vagy jellege, vagy a kettő kombinációja van hatással*”.

A standard 3. pont pedig tartalmazza, hogy a könyvvizsgálat során ez (megfogalmazásra kerül a jelentős hiba) hivatkozási alapot teremt a könyvvizsgáló számára a lényegesség meghatározásakor. Ugyan ebben a pontban a standard tartalmazza azt is hogy, amennyiben a pénzügyi beszámolási keretelvek nem tárgyalják a lényegesség fogalmát, akkor a lényegességgel való foglalkozást könyvvizsgáló számára a 2. pontban meghatározottak teremtik meg.

Mind ezek alapján felmerül a kérdés, hogy a **számviteli** törvényben meghatározott és megfogalmazott **jelentős hibára** vonatkozó előírás megfeleltethető-e a standardban megfogalmazott lényeges hibás állítás fogalmaként, illetve értelmezhető-e olyan értékként, amely – mint a könyvvizsgálati lényegességtől eltérő, számszerűen meghatározott érték – megfontolandó kell, hogy legyen a könyvvizsgálat tervezése és végrehajtása során?

Erre a kérdésre adandó válasz sarkalatos abból a szempontból, hogy a beszámolóra vonatkozó könyvvizsgálati lényegesség számszerű meghatározására milyen relevanciával bír – a keretelvben meghatározottakkal összefüggésben – a könyvvizsgálati munka során és mi a szakmailag helyes eljárás a számviteli jelentős hiba figyelembevételére vonatkozóan?

A könyvvizsgálat tervezésekor és végrehajtásakor ezek a kérdések akkor merülhetnek fel, ha könyvvizsgálat során olyan hibára derül fény a korábbi időszakokkal foglalkozva, amely a nyitó tételben szereplő számviteli jelentős hiba javításának szükségességét okozzák. Ez a nyitó tételek könyvvizsgálói ellenőrzésével kapcsolatosan kerülhet szóba az egyes mérleg vagy eredménykimutatás soraival összefüggésben. Természetesen ebben az esetben a számviteli törvény előírásai szerinti középső oszlopos bemutatások jelentik a megoldást. Ennek során, ha helyesen került sor a könyvvizsgálati lényegesség meghatározására, akkor valószínűleg a beszámoló egészére vonatkozó hibás állítások kezelésével kapcsolatos probléma is megoldást nyer.

A könyvvizsgálati munka és a könyvviteli feladatok ellátása során fontos szerepet kap az időbeliség kérdésének vizsgálata. A számviteli nyilvántartások időbeliségét úgy érdemes felfogni, hogy az olyan időben zajló folyamat, amely az üzleti évhez kapcsolódva rögzíti a gazdasági események sorozatát, szigorúan időrendi sorrendnek megfelelően a keretelvekben foglalt szabályok szerint elkészítendő beszámoló alátámasztására.

A könyvvizsgálat az üzleti évről szóló végső beszámolóról fogalmaz meg véleményt standokban foglalt eljárásokat követve, és rögzíti álláspontját a jelentésében a könyvvizsgáló.

Az időbeliséget vizsgálva a könyvvizsgálat egy lezártnak gondolt üzleti évre vonatkozik még akkor is, ha ennek nem minden elemre áll fenn ezen állítás a könyvvizsgálati folyamat teljes időszaka alatt, mert a könyvvizsgálói észrevételke, megállapítások akár még jelentősen is változtathatnak a beszámoló adatain.

A könyvvizsgálatról szóló jelentés lezárt üzleti évre vonatkozik, a könyvelési munka már befejeződött, a lezárt időszakot már nem érintő események a következő időszak eseményei lesznek, illetve lehetnek. A számviteli törvény szerinti jelentős hiba fogalma a beszámolóval lezárt időszakra vonatkozó eseményt, minősítést jelent, míg a könyvvizsgálati lényegesség jellemzően a vizsgálat alatt álló, jellemzően beszámolóval még nem lezárt üzleti évhez kapcsolódó események megítélésével összefüggő számszerűsített értékhatárt jelent. Ebből következően az időhorizont kérdésének vizsgálata során az is tisztázódni látszik, hogy a könyvvizsgálati munka során feltárt hibás események jórészt elfogadásra elkészített beszámolóval még le nem zárt időszakhoz kapcsolódnak, de rendelkezésre bocsátott beszámolóban esetlegesen előforduló számviteli jelentős hiba értékhatáraként, törvénybe foglalt meghatározás figyelembevételével megfontolandó körülményt jelenthet.

Ebből szempontból mérlegelendő a könyvvizsgálati standardban megfogalmazott követelmény, amely szerint amennyiben a keretelvekben szerepel a pénzügyi kimutatásokra vonatkozó leírása a hibának, akkor ez hivatkozási alapot teremt a könyvvizsgáló számára a könyvvizsgálati lényegesség meghatározása során.

A fentiekben kifejtettekéből adódó következtetések:

- i.) a könyvvizsgálati lényegesség fogalmát tágabban kell értelmezni a könyvvizsgálati standok szerint, mert e fogalmi értelmezés magába foglalja értéki határ(ok)hoz igazodó beszámolóra jellemző mérőszámot, és a közzétételekben szereplő egyéb információkkal kapcsolatos könyvvizsgálói megítélést is;
- ii.) a számviteli jelentős hiba és hibahatás csak értéki megfogalmazást és meghatározást jelent, amely így szűkebb értelmezésben kezelendő, mint a könyvvizsgálati lényegességhez kapcsolódó hiba kategóriája;
- iii.) a könyvvizsgálati lényegesség fogalmi körénél szűkebb értelmezésű számviteli szerinti jelentős hiba fogalmi léte viszont azzal a következménnyel is jár, hogy a könyvvizsgálat során a standard szerinti figyelembevételétől nem tekinthetünk el.

A végső konklúzió, hogy a beszámoló egészére nézve megállapításra kerülő lényegesség értékének a mérleg főösszeg 2%-ához, illetve ehhez kapcsolódóan a társaság számviteli politikájában megfogalmazott társaságra jellemzőnek tekintett jelentős hiba értéként meghatározott mérőszámhoz kell igazodnia.

Nem az a fő kérdés tehát ezek után, hogy milyen számítási módszerrel kerül megállapításra a beszámoló egészére vonatkozó lényegességi érték, és ehhez kapcsolódó végrehajtási és elhanyagolható hiba küszöbértéke, hanem az, hogy a számviteli törvény szerinti jelentős hiba legyen-e a számszerűsítés kiinduló alapja.

A lényegesség a könyvvizsgálat tervezésében és végrehajtásában című standard és a számviteli törvény, mint keretelv kapcsolata abban is megjelenik, hogy a standard tartalmaz ajánlásokat egyes mérlegadatokra vonatkozó lényegességi küszöbérték intervallumok tekintetében. Ezek alkalmazására vonatkozó ajánlás a könyvvizsgáló szakmai tapasztalatának, valamint az érintett könyvvizsgálat alatt álló vállalkozás sajátosságainak figyelembevételével kerülhet kialakításra. A standard példázódó jelleggel említi, hogy az iparban működő nyereségorientált vállalkozás esetében a tevékenységéből származó adózás előtti eredmény 5 % -át veheti alapul a könyvvizsgálati tervezés során a beszámoló egészére vonatkozó lényegességi érték meghatározásakor a könyvvizsgáló.

Ennek a tanulmányomnak nem célja, hogy a lényegességi értékek konkrét meghatározásával foglalkozzon. Csupán annyiban érintettem a számviteli törvényben megfogalmazott jelentős hiba és a könyvvizsgálati lényegességgel összefüggő kapcsolatokat, amennyiben azoknak hatása, befolyása lehet vagy kell lennie a könyvvizsgálat tervezésére, a mintavételi eljárások alkalmazására.

Mintavételezés egy lehetséges módszere, különös tekintettel mikro- és kisvállalkozások könyvvizsgálatára

Az 530. témaszámú standard a Könyvvizsgálati mintavételezésről szól. A standard alkalmazásával kapcsolatos módszertant foglalja össze, mind a statisztikai mind a nem statisztikai mintavételezéssel kapcsolatosan. A standard részletesen tárgyalja az értéki adatok sokaságával kapcsolatos és a kontrollok tesztelésével összefüggő mintavételi könyvvizsgálati eljárásokat.

A tanulmányomnak ebben a részében a mintavételezéssel kapcsolatos olyan módszert mutatok be, amelynek alkalmazása hatékonyan bizonyulhat a mikro- és kis vállalkozások esetében. A mintavételezés tervezésével kapcsolatos munkafolyamat során az alábbi lépéseket kell elvégezni.

- 1.) Meg kell határozni a könyvvizsgálati lényegesség értékét a beszámoló egészére, majd rögzíteni szükséges végrehajtási lényegességet, ezzel meghatározásra kerül a nem lényeges hiba értékhatára is. A lényegesség értékhatárának meghatározása során, amennyiben más tényező befolyása nem érvényesül, akkor a tanulmány első részében megfogalmazott követelmény figyelembevételével a mérleg főösszegének 2%-a, illetve a vállalkozás számviteli politikájában foglalt meghatározás is befolyással bírhat.
- 2.) A kockázatos bemutatások (adatok, közlések, mérleg és eredménykimutatás adatai, egyenlegek stb.) megjelölésével meghatározásra kerül a mérleg főösszeg arányának megfelelő adott értékéhez tartozó lényegességi küszöbérték is. Ennek meghatározása azért szükséges, mert ezen összegek lesznek azok a küszöbértékek, amelyek az adott mérleg sorhoz vagy eredménykimutatás sorhoz hozzárendelésre kerülnek. Ezek szolgálnak alapjául a mintavételezésnek.
- 3.) Ha a beszámoló egyes soraihoz rendelt értékeket meghaladó hibát tartalmaznak az adott sorhoz tartozó adatok, akkor lehetséges, hogy lényeges hibát tartalmazhat a bemutatás. A mérleg sor tartalmára vonatkozó üzleti év adatainak vizsgálata során vagy tételes, teljeskörű vizsgálat hajt végre a könyvvizsgáló vagy meghatározott módszer alapján mintavételi eljárásra kerül sor.

A tételes vizsgálat a könyvvizsgálat szempontjából nem egy hatékony eljárás, ezért csak igen indokolt esetben alkalmazandó. Elsősorban akkor, amikor kevés tételt érint.

Mintavételezés esetén a végrehajtási küszöbérték feletti elemekből kerülnek kiválasztásra véletlenszerűen egyes tételek. Ha e mintasokaság alapján számított összérték jól reprezentálja a minta alapjául szolgáló alapsokaságot, és a könyvvizsgáló szakmai tapasztalata alapján kellően reprezentatív, akkor a mintából származó információk elégséges alapot adnak a következtetés alapsokaságra való kiterjesztésére. Ha ennek a kiterjesztésnek eredményeként a hiba a teljes alapsokaság tekintetében meghaladja a beszámolóra vonatkozó lényeges hiba küszöbértékét, akkor vagy mélyebb vizsgálati eljárásokat kell végezni, vagy a hibás tételt ki kell javítani.

A vizsgálat további szakaszában szükséges információkat szerezni arról a részsokaságról is, amely az előzőekben említett tételes vizsgálat alapjául szolgáló mintavételen kívüli részsokaságot érinti. Erre a sokaságra vonatkozóan a mintavétel

véletlenül alapuló módszer alkalmazásával történhet, amelyet a vonatkozó előírások betartása szerint kell elvégezni. Fő elv ezzel kapcsolatosan annak biztosítása, hogy minden érintett elem mintába kerülésének esélye azonos legyen.

A véletlen mintavétel során feltárt hiba kiterjesztése a minta alapjául szolgáló részsokaság egészére, és annak a tételes mintavételi hibájának teljes sokaságra való kiterjesztése határozza meg azt, hogy a hiba meghaladja-e a beszámoló egészére meghatározott lényegességet.

Ha ez az eltérés nagyobb, mint a meghatározott szint, akkor lényeges hiba van az érintett bemutatásban, és ez a hiba számvitelileg is jelentős lehet. Ennek hatása van a beszámolót érintő könyvvizsgálói jelentésére is. Amennyiben lezárt időszakra vonatkozik a lényeges hiba megállapítása ez befolyásolhatja a korábbi időszakot érintő beszámolóra vonatkozó jelentős hiba miatt az érintett társaság beszámolójának közzétételét.

4.) A könyvvizsgálat során szükséges a lényegességi értékek folyamatos felülvizsgálata, mert a hibák és hatásainak könyvvizsgálat során való javítása, módosítása befolyásolhatja a lényegességi határok alakulását, változását. Amennyiben változna a lényegességi érték, annak eredményeként a mintavételezéssel érintett elemszám is módosulhat. Amennyiben kevesebb elemszámú mintára lenne szükség a bizonyosság korábbi szintjének biztosításához, úgy kevesebb könyvvizsgálati munkát igényelhet a vizsgálat.

5.) A végrehajtott könyvvizsgálati mintavételezés reprezentativitásának értékelése során mérlegelni szükséges a megvizsgált minta teljes sokasághoz viszonyított arányát, mind elemszámban, mind értékben. Természetesen mind a kettő fontos lehet, mert az elemszám nagysága tükrözheti a vizsgálati módszerrel összefüggő vizsgálati mélység elégtelenségét, az értéki adat pedig növelheti a vizsgálattal érintett terület esetleges lényeges hibás állításának esélyét.

Mind a két tényező – az elemszám és a mintasokaság értéki nagysága – fontossá válhat akkor, ha a könyvvizsgálati munkát tovább kell folytatni valamilyen állítás helyességének megítélésével kapcsolatosan. A feltárt és javított hibás állítások növelik a könyvvizsgálói jelentéssel kapcsolatos bizonyosság szintjét és csökkentik a hibás állítások beszámolóban maradásának kockázatát. A mintavételek számának könyvvizsgálat során történő növelése és ezzel együtt az értéki bővülés hatásaként egyre kevesebb sokaságban lévő elem kerül látókörön kívül. A mérlegben, illetve eredménykimutatásban bemutatott értékhez közelít az állandóan módosuló minta által képviselt érték is. Ezzel együtt növekszik a könyvvizsgálói jelentés bizonyossági szintje, illetve csökken a hibás bemutatások kockázata.

A mintavételezés módszerének alkalmazása tovább finomítható olyan cégspecifikus kockázatok figyelembevételével, mint a piaci versenytársakkal való viszony alakulása, a belső információs rendszer, döntési folyamatok bonyolultsága, illetve vállalkezési kultúrával összefüggő elemek. Ezek hatásának számszerűsítésével korrigálhatjuk az átlagos kockázatot jellemző mutatót, a könyvvizsgálati lényegességi értéket.

Ha az átlagosnál kedvezőtlenebbnek ítéljük a vállalkozás kockázatát, akkor módosítani kell a lényegességi küszöbértéket, és nagyobb elemszámú minta vételét kell betervezni, melynek hatására a minta reprezentativitása megnő, a sokasággal kapcsolatos számszaki információk tömege bővül.

A könyvvizsgálatnak is van kockázata bármennyire is igyekszik a könyvvizsgálat során a könyvvizsgáló szakmai csúcán teljesíteni. A kockázatok minimalizálásának kívánalma e

területen is erős követelmény. Mégis azzal kell számolni, hogy a könyvvizsgálónak is be kell kalkulálnia azt a kockázatot, hogy tévedhet, nem vesz minden körülményt figyelembe, nem mérlegel minden kockázatot. Ennek is van „értéke”, amely növelheti a bizonytalanságot, amelyet a minta elemszám növelésével lehet és kell csökkenteni. Ez ismét azzal a hatással jár, hogy a könyvvizsgálat mélységét kell növelni, amely a könyvvizsgálatra fordított idő is növekedni fog járnival.

Miután tanulmányomban a számvitelileg értelmezett jelentős és a könyvvizsgálatban alkalmazott lényeges hibás állítások előfordulási kockázatainak minimalizálásával a könyvvizsgálat során a könyvvizsgálói bizonyosság szintjét kívánjuk növelni, elengedhetetlen, hogy a vállalkozások kockázatainak kezeléséről ne ejtsünk szót. A következőkben olyan kockázat kezelési stratégia megalkotásával kapcsolatos követelményre hívnám fel figyelmet, amely nélkül nem alakítható ki eredményes és hatékony mintavételezési stratégia, még akkor sem, ha egyébként a mintavételezés a standardok messzemenő alkalmazásával történik.

A továbbiakban a kockázatkezelési stratégia kialakításával kapcsolatos szempontokat veszem számba azzal, hogy ezek alkalmazásával kapcsolatos tapasztalok bővülésével gazdagodhatnak a szempontok vagy tényezők. Természetesen azokat a sajátosságokat is hangsúlyozni szükséges, amelyek jellemzők, meghatározók a könyvvizsgálattal érintett partner tevékenységére.

A kockázatkezelési stratégia kialakítása

A kockázatkezelés meghatározó jelentőségű minden vállalkozás számára, különösen így van ez a kis- és középvállalkozás esetében. Ez egyrészt a cég eszközeinek, pénzügyeinek és működésének védelme, másrészt a kielégítő jogi megfelelés, a vállalatirányítás és a gazdasági elemzés, átvilágítás, döntéshozatal szempontjából kap jelentőséget. A hatékony kockázatkezelés megvédi a cég hírnevét, hitelességét és státusát, óvja a környezeti kedvezőtlen hatásoktól.

Fontos a kockázatkezelési „kultúra” kialakítása a kis- és közép vállalkozásban is. Ez emeli ki a kockázatkezelés fontosságát, mint az egyes munkatársak napi tevékenységeinek részét a társaság minden szintjén. A kockázatkezelési kultúra létrehozásának, kialakításának célja egy olyan helyzet megteremtése, amelyben a partnerek és az munkatársak ösztönösen keresik a kockázatokat, és figyelembe veszik azok hatásait, amikor hatékony operatív döntéseket hoznak. A kockázatkezelési stratégia megalkotása számos előnnyel jár, amelyek közül csak néhány fontos tényező emelhető ki:

- hatékonyabb stratégiai tervezés rendszerének kialakítása, amely főleg a gazdasági környezeti hatások figyelemmel kísérésével, azok a vállalkozásra gyakorolt hatásait mérlegeli;
- hatékonyabb költség ellenőrzést biztosít a munkafolyamatok továbbfejlesztésére, ügyfélértékelési és elkötelezettségi folyamatok révén;
- hatékonyabb jövedelmezőséget biztosít a partnerek és a munkatársak jobb ellenőrzése révén;
- a gazdasági folyamatok jobb tervezésével és a vészhelyzeti tervek átgondolásával eredményesen csökken a bizonytalan helyzetek és ügyek kockázata;
- a kockázatnak való kitettség fokozott ismeretével és a vállalkozáson belüli döntések elfogadása, megértése biztosítható;
- szisztematikus, tájékozott és alapos, körültekintő mérlegelésen alapuló döntéshozatali módszert eredményez;
- kevesebb zavar és kevesebb átdolgozás következményeként a vállalkozási folyamatok munkatársak általi jobb megértése révén szerezettebbé válhat a munka lehetséges;

- a folyamatos fejlesztés területeinek meghatározását, gazdasági megalapozását hozhatja el a vállalkozáson belül.

A kockázatkezelési stratégia létrehozásának lépései

1. Készítsen a vállalkozás kockázatkezelési tervet, a kialakított kockázat politikája alapján

A cég kockázatkezelés keretének kidolgozásakor figyelembe kell venni a kínált szolgáltatásokat, a marketing és kommunikációs munkát, a személyzettel és az emberi erőforrásokkal kapcsolatos kérdéseket, az információ- és erőforrás-gazdálkodást, a szabályozási kötelezettségeket, az informatikai kérdéseket és a biztonságot, a vezetői utódlás tervezését, az ügyfelek és piaci versenytársak magatartásával kapcsolatos várakozásokat, és a pénzügyi likviditási körülmények alakulásával kapcsolatos vezetési, tulajdonosi kívánalmakat.

2. A vállalkozás stratégiai céljai és a környezeti feltételek megfeleltetése

Vegye figyelembe a cég céljait, valamint azt a környezetet, amelyben működik (például kulturális, jogi és működési szempontból stb.). Azonosítsa a belső és külső érdekelt feleket (például ügyfelek, személyzet, tanácsadók, ügynökök, belső rendszerek, harmadik felek, beszállítók stb.).

3. Azonosítsa a kockázatokat

Azonosítsa a meglévő és a lehetséges kockázatokat, valamint a már meglévő, működő, kialakított ellenőrzési pontokat. Mérlegelje az elvégzett szolgáltatások, a szerződések, az új és a régi megbízások kockázatait.

4. Elemezze és értékelje a kockázatokat

A kockázatokat folyamatosan elemezze és értékelje. Ez magában foglalja az expozíciós szintek összehasonlítását az előre meghatározott toleranciaszinttel, az ellenőrzés mértékével, a potenciális vagy tényleges veszteségekkel, valamint a kockázat által képviselt előnyökkel és lehetőségekkel. Az ellenőrzés költségeinek és megfelelőségének meghatározására az egyik legegyszerűbb modell az esemény bekövetkezésének valószínűségének és az esemény következményeinek anyagi mérlegelése, pl. $Kockázat = valószínűség \times következmény$.

A kockázat szintjének felmérése, valamint a magas és alacsony kockázatok azonosítása során a folyamatnak ki kell terjednie a vállalkozás meglévő és várható működési területeire; a cég tevékenységének összetettségére, múltbeli tapasztalata és a megszerzett szakértelmére, az irányítási és belső ellenőrzési eljárásokra; a peres ügyek valószínűségének mérlegelésére, valamint az új és a meglévő ügyfelek értékelési folyamatára.

A vállalászati kockázatok felmérésekor fontos figyelembe venni a belső és a külső kockázati hatásokat is. A belső kockázatok magukban foglalhatják az alkalmazottakkal, az üzleti folyamatok térbeli elhelyezkedésével és a helyszínével, a goodwilllel és a jó hírnévvel és az információs technológiával kapcsolatos fenyegetéseket. A külső kockázatok magukban foglalhatják az ügyfeleket, mind a jelenlegi, mind a potenciális versenytársakat.

5. Kerülje el és kezelje a kockázatokat

Stratégiai kidolgozása során az azonosított kockázat kezelésére rendelkezzen elképzeléssel. Az opciók magukban foglalhatják az elfogadást, az elkerülést, az átadást (részben vagy egészben), a valószínűség és/vagy következmény csökkentését és a kockázat vállalását. A cselekvési terveket a jelenlegi kockázati kitettség, a fellépések, ellenőrzések előnyei, a fellépések végrehajtásának időtartama és a rendelkezésre álló pénzügyi és anyagi erőforrások alapján lehet kidolgozni.

A magas kockázatúnak ítélt folyamatokkal kapcsolatos intézkedések magukban foglalhatják a terület és annak fejlesztésének átgondolását, a személyzet átképzését és az ügyfelekkel való kapcsolatok felülvizsgálatát.

A kockázatkezelési eljárások során az alábbiakra kell törekedni:

- a megbízhatóság feltételeinek egyértelműsége;
- megfelelő biztosítás megszerzése és a követelések ellenőrzése;
- pontos dokumentáció karbantartása;
- a működés és a rendszerek időszerűségének biztosítása;
- csak olyan területeken folytasson tevékenységet, ahol elegendő szakértelem biztosítható;
- szigorú kiválasztási kritériumok meghatározása érvényesítése az alkalmazottak, ügyfelek, tanácsadók vagy ügynökök esetében.

6. Kommunikáció és konzultáció

Kommunikáljon és konzultáljon a cég minden részlegével, valamint a külső felekkel annak biztosítása érdekében, hogy mindenki tájékozódjon és tájékoztasson. Például annak elkerülése érdekében, hogy felelősséget vállaljon az ügyfél kockázatvállalásáért, írásban értesítse az ügyfelet a vonatkozó dátumokról és következményeiről, ha az ügyfél elmulasztja. Ez a meg nem felelésből eredő kockázat csökkentése érdekében az ügyfél tevékenységéhez kapcsolódó felelősség egyértelmű és nyomon követhető legyen.

7. Monitoring és felülvizsgálat

A kockázatkezelési stratégiákat folyamatosan figyelemmel szükséges kísérni és felülvizsgálni. Idővel új kockázatok jönnek létre, a meglévő kockázatok növekednek vagy csökkennek, a létező kockázatok prioritása megváltozhat, vagy a kockázatkezelési stratégiák már nem eredményesek. A felülvizsgálatnak tartalmaznia kell a meglévő kockázatok nyomon követését, az új kockázatok azonosítását, a problémás helyek azonosítását és a jelenlegi kockázatkezelési stratégiák hatékonyságának értékelését.

A nyomonkövetés biztosítja, hogy új intézkedése kerülnek bevezetésre az új kockázatok kezelésére, amikor azok felmerülnek. Folyamatos felülvizsgálat szükséges annak biztosítása érdekében, hogy a stratégiák továbbra is relevánsak legyenek, és az általános kockázatkezelés a kockázat potenciális költségeivel arányos legyen.

8. Rögzítés, dokumentálás

Vezessen írásbeli nyilvántartást az összes üzleti politikáról és eljárásról, ideértve az értékelési folyamatok dokumentációját, az azonosított fő kockázatokat és ezen fő kockázatok hatásának csökkentését célzó intézkedéseket. A belső szabályzatok dokumentálásának elmulasztása félreértést vagy a félreértés miatt teljesítmény csökkenést okozhat. A dokumentált eljárásokkal ellátott, írásbeli szakpolitikai szabályozások állandó hivatkozást, útmutatást nyújtanak a cselekvéshez és keretet biztosítanak annak ellenőrzéséhez, hogy a műveleteket a cég által meghatározott módon hajtják-e végre.

A vállalkozás kockázatkezelésével kapcsolatos könyvvizsgálói megítélés befolyásolhatja egyes gazdasági folyamatok megjelenítését, bemutatását a beszámolóban, ennek hatásaként okozhat jelentős hibát a számviteli nyilvántartásokban, ennek következtében lényeges hibát a könyvvizsgálatra átadott beszámolóban.

Felhasznált irodalom

1. A Magyar Könyvvizsgálói Kamara 2019. évi kötelező szakmai továbbképzési tananyagából a Tervezés- kockázatbecslési eljárások
2. A 320. témaszámú nemzetközi könyvvizsgálati standard: lényegesség a könyvvizsgálat tervezésében és végrehajtásában
3. A 450. témaszámú nemzetközi könyvvizsgálati standard: a könyvvizsgálat során azonosított hibás állítások értékelése
4. A 530. témaszámú nemzetközi könyvvizsgálati standard: könyvvizsgálati mintavételezés
5. Halmosi Gábor: Könyvvizsgálat a digitalizáció korában, Számviteli tanácsadó 2019. Január
6. Lukács János: Könyvvizsgálat rendszere, Budapest 2017.
7. Lukács János: Ellenőrzés és Könyvvizsgálat alapjai, Budapest 2014
8. Salamon Péter: A korszerű kockázat és elemzés elemei, kérdései, sajátos formája Számviteli tanácsadó 2019. július
9. Tomcsányi Erzsébet: Jelentős összegű hiba megállapítása, Számviteli tanácsadó 2019. január
10. Zatykó Zsuzsanna: A hiba és hibahatások tartalma és könyvviteli elszámolásai, Számviteli tanácsadó 2019. január